

„Az idős emberek várnak valamire!”

avagy a Székember utolsó „Gubizmája”

Gubis Mihály

(1948. április 4–2006. május 17.)

Igen, róla van szó, az 58 éves Gubis Mihály képzőművésze, aki 2006. május 17-én, ahogy a különféle hírügynökségek nagyjából megegyező módon jelentették, a dél-németországi Mundelsheimben (Baden-Württemberg tartomány), a Neckarkunst II. művésztelepen halálos balesetet szenvedett: szállítás közben rádőlt és agyonnyomta őt egy nyolc méter magas, másfél tonnás kőszobor. A német rendőrség csütörtöki közlése szerint a tragédia akkor történt, amikor Gubis a mű kínai alkotójának segített volna felrakni egy teherautóra homokkőből készült gigantikus monumentumát. Az önnön nehézkedésébe temetkező, süppeteg talajába gyökeret eresztő, álmatag magányából ébresztett „bálvány” azonban kibillentve egyensúlyából, amelyet a művész (talán ösztönszerűen?) testével próbált megtámasztani, saját tehetetlenségénél fogva érzéketlenül tovább dőlt (ez maga a borzalom!), és a földnek szegezett mellkasból

visszavonhatatlanul kipréselve az utolsó szuszt, a szívós kicsi inas ember ijedt lelkét teremtőjéhez űzve, könnyörtelenül kioltotta annak egyetlen, drága életét. A vidám megnyitó ünnepség helyett tehát szomorú gyász következett, s az ernyedten kókadózó fekete zászló tükörképét magához ölelte a tovasiető folyó...

Váratlan és buta, de talán sorsszerű halál!?

Mert úgy hírlik, a folyó ihlette, fából ácsolt, saját monumentális (zászlós?) székszobrát már fölállította a Neckar-partján, s egy kedves ismerőse, sokkos állapotban, azt nyilatkozta róla, hogy már kedden hazajöhetett volna, de ő maradni akart, „pedig nem volt oké neki Németország”...

Ha akkor autóba ül, gondolom, most kezét rázhatnánk. De nem így történt. Ő maradt, és sorsa lett a váratlanul reátörő halál.

„Ilyenkor szinte teljesen elmegy a kedvem mindentől... Most mit csináljak? Szerencsétlen és teljesen értelmetlen halál” – írta nekem egy elektronikus levélben a keserű hír hallatán egy Hannoverben élő, magyar származású képzőművész, mindkettőnk barátja.

Mert „...keserű gondolat [a halál] annak, aki az élet javait élvezi, de kívánatos kilátás annak, akit az élet sújt. Ezekias siratja küszöbön álló halálát, Jób viszont

nagy kiáltásokkal hívja” – fogalmazza a halálról szóló szócikkében Pierre Grelot (*Biblikus Teológiai Szótár*, 1986). Mihálytól (vagy inkább Miseltől, mert minden barátja és ismerése így szólította őt) a váratlanság tényezője által a kérés vagy az ohajtás lehetősége véttet el, holott sorsában mindkét lehetőség kódolva volt.

Mert egyrészt úgy tűnik, a hosszú koplalás és szűkölködés után most látszólag minden összejött neki, hogy szeresse az életet és elhárítsa magától a halál gondolatát. Megörökölte a közelmúltban elhunyt, kiváló festőművész, Vágréti János műtermét Békéscsabán, NKA alkotói ösztöndíjat kapott, megjelentette *A SZÉK (Vasfaszobrok, avagy melankolikus ábrándozások)* című könyvét, amely monumentális székszoborállítási világprogramjának szellemes foglalata és álnaiv manifesztuma, az eddig megvalósult műveinek és szimbólumainak meggyőző taglalata s a felépítendő tervezettek mesészerű gyűjteménye. Megépültek már a *Zászlós szék* (Fony, 1996), a *Csíki szék* (Csíkszereda, 1999), a *Sámánszék* (Kazahsztán, Aksai, 2001), a *Székely szék* (Székelyudvarhely, 2004) című, tíz méter körüli alkotásai, s készült Gyergyószentmiklósról is, meg a többi földrészre, a németországi Mundelsheimbe is ezért utazott...

Roppant akaratereje, kitartó, bár nehéz természete és bezárkózva is kiáradni tudó szeretete és szereteténél volt ennek a kicsi embernek...

Ugyanakkor művészetében már a nyolcvanas évek eleje óta jelen volt egy bizonyos megnevezhető s egy megnevezhetetlen feszültség és fájdalom, amelynek „költői” dramaturgiája egyre inkább tragikus erejűvé fokozódott. Ebben valószínűleg nagy szerepet játszott más-más anyától született két, súlyos testi fogyatékkal élő leánygyermekének kikerülhetetlen halála: családi kötelékei meglazultak, magánélete egyre bonyolultabbá, néha kétségbeesítően zavarossá, a kiegyensúlyozottabb periódusok mellett összességében terhelte vált. A kemény, szerkezetes és konstruktív vonalhálókat alkotó, a Budapesti Műhely jótékony hatása alatt álló egykori Gubis Mihály egymás mellett futó és egymást keresztező egyenesei egyszer csak felpöndörödtek, összekunkorodtak, szálkásodtak, felaprózódtak és összekuszálódtak. Festményei és grafikái arcán a heves kézjegyek, mint a késpengejelek, sűrűn kaszabolt sebhelyeket ejtettek, villámként cikáztak, varasodtak, majd újra bevéztek. Fokozatosan kialakította kevés alapelemre épülő, leegyszerűsített, mégis igen változatos és beszédesen érzelmes jelképrendszerét. A síkszerűen kiterített, amőbaszerű kereszt és kettős kereszt kontúrvonalú sematikus emberjelet (amely általánosítható szenvedéstörténeti jellegén túl utalhatott az emberi jelenlét hiányára is), a zászlót, a rácsot, a széket, a tolokocsit, a létrát, a fát, és az obeliszket, hogy csak a legfontosabbakat említsük, amelyeket a képzőművészet minden műfajában, festészetben, grafikában, szobrászatban, tájművészetben, térberendezésben, tárgy-kollázsban és performanszban egyaránt alkalmazott és kombinált, igen nagy leleménnyel. Szobrászatában kizárólag a vasat és a fát alkalmazta. Szerette, amint a felhevített tüzes fém beleég a fába, szerette a láncfűrész sivítást, a csiszolókorong jajgatását, a hegesztőpáka sercegését és villámlását, az olvadó fém lecsorgó és megdermedő könnycseppjeit. Kővel sohasem foglalkozott!

Művészete az utolsó néhány évben hátborzongató módon lecsupaszodott, valódi botránnyá, „riasztó világossággá”, „mysterium tremendummá”, „rémítő titokká” vált. Érdekes módon az egykori botránnyairól (is) elhíresült szentendrei

Vajda Lajos Stúdió folyó év eleji zalaegerszegi kiállításán már nem fe Lugossy László vagy Krizbai Sándor művei zavarták a Gönczi Galéria és Művelődési Központ látogatóit és használóit (pedig, elhihetik, ezek sem voltak egyszerű képek!), hanem Gubis Mihály egyetlen, a fogadótérben elhelyezett, egy női testet ábrázoló festménye a *Zuhany* sorozatból. A nézők egy bizonyos rétegét olyannyira irritálta a mű eszköztelen, nyers, végsőkéig leegyszerűsített, lecsupaszított, szókimondó formanyelve, hogy felháborodásukban meg akartak szabadulni tőle. De az sem lehet véletlen, hogy a hasonló felfogású, 2006 márciusában megrendezett utolsó kiállítását a kispesti Nagy Balogh János kiállítóteremben, amely az *Asszonyisékek* címet viselte, szintén be akarta zárni a környéken lakó polgárok egy konszolidáltabb értékrendet követő része.

Való igaz – ezt most már utólag így kell látnunk –, élete „végső” periódusában a nő és a szék, illetve az embriószerű ember és az ülőalkalmatosságok egyre tárgyyszerűbb és konkrétabb viszonyának ábrázolásában valami olyan, az élet lényegi kérdéseit érintő témavilággal kezdett el foglalkozni, amellyel, ha öntudattalanul is, de a saját bekövetkezendő végzetének stációit fogalmazta lépésről lépésre. Ez a „kezdet” azonban inkább folytatás, az előzményekből fakadó, „tökéletes” végkifejlet. Egyre inkább hajlamos vagyok életútjának azt a verzióját elfogadni, hogy halála nem a véletlen műve volt, hanem egy zárt fátum beteljesülése.

Egyik utolsó festményén (*Böszörmény*) a hosszúra nyúlt ülőkéjű széken egy kicsi, embriószerű emberi lény kuporog, oldalnézeti ábrázolásban, akár egy koravén bálvány, gyermek és felnőtt egyszerre, ül, mint maga a törvény, zárkózott póza örök idejű, minden idők tudója. Egy másik képén (*Hosszúszék 2.*) ennek az embriószerű emberi figurának a hasonmásváltozata már olyannyira a szék ülőkéjének a szélére kerül, hogy, mint egy tehetetlen kőszobor, lebukik onnan...

Mert vajon mekkorára növekedhetett már benne a korán elment leánygyermekéi fantomképei által az a bizonyos önmagára vett lelki teher?

Gubis Mihályra mintha e gyerekekből összeadódó saját sorsa zuhant volna rá abban a hatalmas kőszoborban, amelynek súlyos terhét törékeny testével már sem elhárítani, sem késleltetni nem lehetett. Váratlan halála megdöbbsentett mindnyájunkat. A Vajda Lajos Stúdió Kulturális Egyesület, a Patak Képzőművészeti Egyesület és a Patak Csoport, valamint más egyéb szervezetek tagjai, a rokonok, barátok és ismerősök, szerte az országban s a határokon innen és túl, mind-mind megrendülve gyászolják őt.

Egy sokrétű, hallatlanul izgalmas és következetes, kezdetben racionális, majd egyre inkább drámai hangvételű, expresszív anyaghasználatú, gazdag életművet hagyott itt nekünk, amelyről feltétlenül gondoskodnunk kell.

Novotny Tihamér